

Бранко ТРПЕНОВСКИ

ТИТО ЧЕКОРИ НА ЧЕЛО НА НАШАТА КОЛОНА*

Другарки и другари,

Суров и беспощадеен е фактот дека другарот Тито го нема повеќе меѓу нас. Смртта го отргна од нашите борбени редови, но не и од нашите срца. Начинот од тешката болест, Тито се бореше до својот последен здив, потврдјувајќи и со својот заден егзистенцијален чин дека борбата е врховен принцип на неговиот живот, во која како беспомошен револуционер ја подреди својата личност на големото и епохално пролетерско дело. И кога велиме дека хероите не умираат, тогаш сигурно знаеме и чувствуваме дека нивното дело станало трајна придобивка на нивниот народ, неодминлива придобивка на сето човештво.

Во историјата на нашата револуција Титовото дело не е само јарко сведоштво за тоа како на овие немирни балкански простори, низ крвави и тешки битки, низ големи лишувања се раѓаше нова Социјалистичка самоуправна Југославија, туку и за тоа колку Титовскиот карактер на нашата револуција делуваше епохално преобразувачки врз просперитетот на сета наша горда татковина, која од малта непозната балканска земја, благодарејќи токму на Титовиот гениј, стана една од најпознатите земји на светот, стана полем и страсен поборник за мир, соработка и заемна почит на сите народи на земјината топка.

Сиот свој живот, од својата најрана младост па се до својата смрт, Тито го посвети на историските цели на работничката класа, откривајќи и реализирајќи ги социјалните и националните идеали на сите наши народи и народности, кои на чело со него го остварија највисокиот и најголем подем во својата историја. Времето откако Тито го зеде кормилото на нашата револуција во свои раце, во вековното траење на нашите

* Говор на комеморативната седница на Универзитетот „Кирил и Методиј“ Скопје, земен од „Универзитетскиот весник“ вонреден број мај 1980 година.

народи на овие простори, не е временски големо. Но, ако со Тито на чело тие најпосле и дефинитивно ги остварија вековните стремежи за потполна национална и социјална слобода и за братството и единството на нашите народи и народности, тогаш со право овој најзначаен период од нивното историско опстојување го обележуваме како Титова епоха.

Во историскиот протек на времињата, полни со бескрајни и историски подвизи, сите наши народи и народности имаа во определни личности свои сопствени бележити национални симболи, но тие ниту со еден од нив не остварија такво ни толкаво нераскинливо единство како што тоа го остварија со личноста и со делото на другарот Тито. Ретки се државниците во историјата на човештвото чиешто дело е толку неразделено поврзано со нивните народи, како што е тоа случај со делото на Тито. Тито и Југославија станаа синоними. Целиот свет кога зборува за Југославија мисли на Тито, а кога говори за Тито мисли на Југославија. Поради тоа, Титовото име израсна во траен симбол на сите генерации на нашите народи и народности, симбол на нивното братство, на нивното единство, на нивното заедништво. Од часот кога се вклучи во југословенското работничко движење, и особено од 1937-та, па се до својата смрт, во грандиозната Титовска борба за наша сопствена социјалистичка цивилизација, тој ја откриваше историската волја на нашите народи и пред се историските цели на нивната работничка класа, таа да израсне во историски субјект на нашата социјалистичка револуција, да се ослободи самата себеси низ историскиот процес на ослободувањето на трудот и на тој начин да оствари сестрана слобода на секој народ, универзална еманципација на човекот.

Појавата на личноста и делото на Јосип Броз Тито на сцената на нашата историја не може да се смета случајна. Тито го роди неговата сопствена класа, која во дадениот историски час најде во него вистински толкувач на своите класни цели и револуционерни стремежи, осмислувач и поттикнувач на нејзините револуционерни акции. Од друга страна, Тито најсеопфатно го откри нејзиното класно битие, нејзините класни интереси и потреби, и на тој начин тие се слејаа неразделно еден со друг. Тито израсна длабоко од недрата на нашите народи. Сфаќајќи дека сите многубројни завојувачи на нашите југословенски простори ги насочуваа нив еден против друг, Тито го изгради грандиозното Титовско пледоаје за нивното братство и единство врз принципите на ослободувачката историска мисија на работничката класа, врз принципите на социјалистичкото самоуправање.

И, осмислувајќи ги сите овие историски процеси, тој и можеше да оствари толку решително влијание врз нашата современа историја и врз историските процеси, кои овозможиле

револуцијата од 41-та да се оствари како нераскинливо единство на националната и социјалната слобода.

Материјалистичката дијалектика е најмоќното оружје на Титовата интелектуална и револуционерна акција. Тито знаеше дека историските процеси не се повторуваат на ист начин. Затоа секогаш ги проценуваше нив од становиштето на нивната вистинска сушност, откривајќи ги секогаш темелно историските можности пред кои стои социјалната револуција и најсоодветните форми на револуционерната акција на класата за нивна промена. Титовата мисла никогаш не беше цел самата на себе. Таа е секогаш предизвик за акција. Затоа тој постојано пледираше за единството на зборот и делото. И токму во тоа е виталната сила на неговата мисла, која решително влијаеше врз сите настани што историјата ги ставаше на дневен ред во последниве пет децении од нашата непрекинлива борба за изградбата на еден нов свет. Изворноста на Титовата мисла во нашата современа историја се состоеше токму во тоа што таа беше перманентно преобразувачка мисла, мисла неразделно врзана со конкретната историска акција на субјективните сили во продлабочувањето на нашата социјалистичка револуција. Затоа Титовиот збор беше секогаш толку едноставен, јасен, поттикнувачки и инспиративен за револуционерното творештво. На тој начин неговите зборови станаа катадневна практика во животот на сите наши луѓе. Тито ја разбуди неисцрпната енергија на нашата работничка класа и на сите наши народи и народности, пред сè затоа, што им ги откри целите на нивната борба, затоа што им ги откри нивните сопствени автентични интереси. Заради тоа, нашата работничка класа, сите наши народи и народности беа секогаш подготвени пред и низ сите драматични историски збиднувања што во овие пет бурни децении се појавија на сцената на историјата да се соочат со нив и секогаш да излезат како победници.

Големото теоретско и револуционерно дело на Јосип Броз Тито беше длабоко ситуирано во нераскинливиот континуитет на епохалните откритија на марксизмот и ленинизмот. Нивен голем познавач, Тито се однесе кон епохалните идеи на научниот социјализам автентично марксистички и на ист начин како што Ленин, стоејќи пред новите историски ситуации, кои доведоа до Октомвриската револуција, се однесе кон делото на Маркс и Енгелс. Тито како голем марксистички мислител длабоко се насочи со новите социјални и историски противречности во оној историски час на големата 1941, кога сите наши народи и народности се кренаа на вооружено востание, остварувајќи ја својата социјалистичка револуција. Епохалните историски одлуки, кои ја насочуваа нашата револуција, Тито ги обликуваше во сообразност како со историската и социјална практика, така и со историските стремежи на нашите народи на нивната работничка класа. На тој начин неговото теоретско

и револуционерно дело се оствари сестрано како творечки историски континуитет на грандиозните епохални познанија до кои дојдоа Маркс и Ленин. Ако Маркс и Енгелс ги открија законитостите на ослободувањето на работничката класа како нејзино сопствено дело, ако Ленин ја реализира првата социјалистичка револуција во историјата на човештвото, поврзувајќи ја изградбата на социјализмот со специфични и конкретни економски и социјално-историски услови, теоретското и револуционното дело на Тито го означи за прв пат во светската историја историскиот процес на настанувањето на социјализмот како интегрално социјалистичко самоуправање.

За Тито социјализмот не може да се оствари ако не се оствари како револуционерното творештво на масите. Во контекстот на големата борба што ја води нашата работничка класа, една од фундаменталните придобивки на Титовиот концепт на социјалистичкото самоуправање и оживотворување на капиталната идеја на марксизмот за ослободувањето на трудот како основа за вистинско ослободување на човекот. Таа голема идеја за историската трансформација на трудот се реализира во концептот на здружениот труд¹, во концептот на него-трансформацијата на трудот се репретирајќи на здружениот труд во единствен општествен труд. Во тоа имено, се состои ревитализацијата на марксистичкиот концепт што Тито ја доведе до крајни консеквинци — дека ослободувањето на работничката класа не може да се оствари трудот, т.е. доколку не стане сопствен господар на вредностите што ги создава и доколку самата не располага со нив како составка на целокупната продукција и репродукција на животот.

На тој начин Тито и теоретски и во самата револуционер-на практика го даде својот епохален придонес во продлабочувањето на марксистичката наука во функција на градењето и остварувањето на современата светска борба за социјализам. Со тоа Тито, и како марксист, и како револуционер, и како државник покажа дека на историските процеси личността може да влијае само тогаш кога таа во своето теоретско и револуционерно дело ќе ги вгради и изрази историските стремежи и интереси на работните маси и кога индивидуалната и класната свест ќе го остварат своето единство. Откривајќи ги фундаменталните исходништа на современата борба за социјализам како светско-историски процес, Титовите идеи и неговите големи историски пораки станаа водилки на работничката класа и на нејзината авангарда во борбата за изградбата на општеството на социјалистичкото самоуправање.

Величествената е борбата што ја води работничката класа на Југославија предводена од сојузот на Комунистите на Југославија во изградбата на општеството на слободниот здружен труд. Во таа грандиозна борба оригиналноста на Титовиот при-

донес во светската ризница на марксизмот доби епохално значење. Една, секако од големите придобивки на Титовиот концепт за теоријата и практиката на социјализмот, се состои во тоа што тој, кога работничкото и комунистичкото движење во светот, по Ленин, влезе во својата најголема криза, темелно ги победи многуте немарксистички концепции кои однатре му се закануваа на социјализмот. Тито 1948-та се спротивстави на единствен начин во современата историја на Сталиновиот диктат. Тито никогаш не се покори. Тито 1948-та го изрази по цена на живот и смрт нашиот непокор. Поради тоа 1948-та останува уште еден траен симбол на нашата цврста решеност да му се спротивставиме на загрозувањето на нашата слобода, на интегритетот и независноста на нашата социјалистичка револуција, на секој вид хегемонизам и агресија. За личноста и делото на Тито во светско-историска смисла неразделно е поврзан процесот на десталинизација во меѓународното работничко и комунистичко движење, која не се изрази само во правото на секоја социјалистичка земја на свој сопствен пат во социјализам, против хегемонијата на еден центар и за одговорноста на секоја партија пред својата работничка класа и својот народ, ција беше истовремено и процес на ослободување на човечките сфаќања на луѓето и народите од трагичните девијации до кои доведе сталинистичкото владеење, туку процесот на десталинизација. Тито ги испиша историските страници за моралната височина и за револуционерната доблест на сојузот на комунистите на Југославија, давајќи уште еден доказ за тоа како се бори и како се брани својата социјалистичка татковина.

Големите Титови идеи станаа придобивка и на сиот прогресивен мирољубив свет. Кој денеска во светот не знае за грандиозниот Титов придонес во разработката на прашањата на меѓудржавните односи на социјалистичките земји, за прашањата на односите меѓу пролетерските партии, за прашањата на местото и улогата на државата во преодниот период во изградбата на социјалистичкото општество и за нејзиното одумирање, за прашањата на местото и улогата на државата во периодот во изградбата на социјалистичкото општество и за нејзиното одумирање, за прашањата на местото и на новата улога на партијата во општеството на социјалистичкото самоуправање во историската негација на свеста за таканаречениот единствен модел на социјализмот. Епохални се придобивките на Титовото теоретско и револуционерно дело во чинот на воспоставувањето и изградбата на социјалистичкото самоуправање како фундаментален социјален систем на нашата социјалистичка заедница. Тито ја поистовети борбата за социјализам со самоуправувањето, а самоуправувањето со борбата за социјализам.

Кој, потем, денес во светот не знае за епохалниот Титов придонес за воспоставувањето на нови односи во меѓународ-

ната заедница врз начелата на политиката на неврзувањето и на мирољубивата коезистенција меѓу народите, а надминувањето на блоковската поделба на светот како рецидив и хегемонизмот на големите светски империјални системи, за укинувањето на колонијализмот и за создавањето, од довчерашните колонии, слободни заедници на ослободени народи, за укинување на војната како средство за разрешување на судирите меѓу народите. Токму поради сето тоа Тито во светскоисториски размери израсна како врховен симбол на универзалниот мир на нашата планета. На тој начин и во примерот на теоретското и револуционерното дело на Тито се покажа дека вредностите на идеите реализирани во својата земја законито се опртјуваат и како вредности во светски размери.

И кој, најпосле, не знае за големиот придонес на Титовото револуционерно и теоретско дело во разработката на националното прашање во современата борба за социјализам. Во целокупниот свој теоретски и револуционерен континуитет Тито ги положи основите на своите погледи, кои длабоко извираат од марксистичко-ленинистичкото сфаќање за неразделноста на националната од социјалната слобода. Југославија стана пример во современиот свет на заедница на рамноправни народи и народности, на заедница која братството и единството на своите народи го воздигнува како највисока и неприкосновена вредност. „Вистинското единство и стабилноста на нашата заедница, пишуваше Тито, зависат од слободата, творештвото и иницијативата на производителите, од полната рамноправност на секој народ и народност, од нивниот слободен развој и од рамноправното учество во решавањето и реализирањето на заедничката политика“.

Во севкупниот континуитет на оваа Титовска национална програма за рамноправност на народите и народностите во нашата социјалистичка заедница, македонскиот народ во лицето на Тито го имаше секогаш вистинскиот толвач на своите национални интереси, неразделно поврзани со интересите на сите наши народи и народности. Во нивната заедничка борба тие го исковаа братството и единството како најсвето начело на своето заедничко постоење.

Тито даде непреценлив придонес за грандиозната културна ренесанса на македонскиот народ и неговата култура во братската заедница на народите и народностите на нова Југославија. Во таа смисла, огромна беше неговата грижа и за развитокот на нашиот Универзитет како опора на севкупниот културен растеж на социјалистичка Република Македонија. Така, по повод 20-годишнината од скопскиот универзитет, Тито ни се обрна со следниве зборови: „... Универзитетот во Скопје, кој израсна во бележита културна и научна институција, во текот на минатите две децении.“ Постигна крупни резултати... таму каде

пред повеќе од илјада години постоеше Охридската книжевна школа, всушност првиот словенски универзитет, заради историските околности во коишто живееше македонскиот народ во своето макотрпно минато, до пред дваесет години немаше универзитет. Дури по херојската народнослободителна борба и ослободувањето, со коишто македонскиот народ ги круниса своите вековни историски стремежи за национална слобода, формиран е првиот слободен македонски универзитет, жариште на буђењето на толку долго оневозможуваниот творечки потенцијал на македонскиот народ“.

Воопшто, огромен беше придонесот на Тито за афирмацијата на новата улога на Универзитетот во нашето самоуправно социјалистичко општество. Тито постојано истакнуваше дека единството самоуправната преобразба и поврзувањето на научните истражувања со материјалното производство и со општествената практика можат повеќекратно да го зголемат придонесот на науката во вкупниот општествен развој. Сметајќи дека смислата на марксистичката теорија и на критичката анализа е да откриваат во постојано патишта и облици на понатамошниот револуционерен развој и секогаш пледирајќи за единство на критичноста и револуционерноста на марксизмот, Тито од секогаш со нему својствената критичка свест укажуваше дека, сериозна пречка за целосно пројавување на големите научни потенцијали на нашето општество претставува се уште недоволната развиеност на самоуправните односи и на слободната размена на трудот меѓу науката и другите области на трудот. За Тито, само на тој начин може да се развива науката како моќ на здружените работници, а не како средство на некои сили отуѓени од нив. Како што истакна Тито во својот реферат на XI-от конгрес, само дејствувајќи врз развивањето на единството на науката, производството и образованието ние ќе можеме да се izborиме за наука која ќе биде дотолку плодотворна и послободна доколку ќе е потесно сврзана за работниот човек, за работничката класа и темелно ангажирана врз нивно то ослободување.

Во светско-историска смисла епохален е придонесот на Тито за процесот на дедогматизацијата на марксизмот. Поаѓајќи од Лениновата мисла дека не може да се гледа на марксизмот како на завршно и догматско учење, Титовото теоретско и револуционерно дело, по Ленин, одигра една од најкрупните улоги за реафирмација на марксизмот како творечко учење кое не признава догми, готови рецепти и формули. „Револуционерната теорија, пишуваше тој, постојано се развива, дополнува, па и коригира врз основата на новите научни и теориски сознанија и искуства кои се стекнуваат во револуционерната практика. Не се работи имено за тоа работничките движења да примену-

ваат заповеди на некое завршно учење... Револуционерната теорија не е дадена во готов вид за сите општествено-историски ситуации во кои се наоѓаат и делуваат одделните работнички движења. Научноста, завршува Тито, мора да се спојува со конкретната револуционерност“. Така зборуваше и така револуционерно делуваше големиот марксистички мислител на револуцијата Јосип Броз Тито, на кого исто како и на Ленин му беше туѓо претворањето на марксизмот во затворено догматско и статично учење.

Титовото теориско искуство и неговата нескротлива револуционерна акција за перманентно воспоставување на социјалистичко општество како самоуправување на работничката класа и на работните луѓе, неговиот антидоктринерен и антидогматски став најсестрано е изразен во идентификацијата на социјализмот со среќа на човекот. Од почетокот на својата револуционерна акција па до денес Титовата борба за социјализам и за социјалистичкото самоуправување секогаш се одвиваше како остварување на револуционерен и творечки чин на човекот лик. Социјализмот како борба за човекот сестрано го изразува грандиозното Титовско пледоаје за единството на социјализмот со среќата на човекот.

На тој начин Тито и втисна на југословенската социјалистичка револуција печат на непрекинливо творештво Во Тито на најсеопфатен начин се изразува младоста на југословенската социјалистичка револуција. Тоа е револуција што постојано тече, која секогаш го потврдува својот континуитет и истовремено секогаш отвараа нови простори и продири за продолжување на нејзиниот победоносен од. Поради тоа, нашиот свет долго беше и остана засекогаш да останеме докрај верни на Титовиот историски пат.

Свесни сме дека утре ќе ја оствариме последната разделба со Тито. И тоа болно ни ги стеча срцата. Земјата која толку високо ја извиши ќе го земе во својата преград Оваа земја, нагласена со толку многу крв и со толку пролеани солзи, ќе умее трајно да го слави историскиот подвиг на најголемата личност што таа го родила. На тој начин Тито ќе остане вечно присутен во нашата борба и секогаш, како и досега, ќе не надахнува на нови победи и подвизи.

Другари, и мртов Тито чекори на чело на нашата колона!

СЛАВА НА ЈОСИП БРОЗ ТИТО!